

УДК 338.24

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ

Шкода Н.П.

DEFINITION AND STAGES OF FORMING OF THE ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISM

Shkoda N.P.

У статті розглянуто визначення механізму управління, економічного механізму та організаційно економічного механізму. Узагальнено основні ознаки визначення організаційно-економічного механізму. Уточнено сутність поняття організаційно-економічний механізм регулювання. Розглянуто функції та об'єкти економічного механізму. Визначено взаємозв'язок між напрямками організаційно-економічного механізму та завданнями формування механізму управління підприємством. Представлено етапи формування організаційно-економічного механізму регулювання машинобудівних підприємств.

Ключові слова: регіональна економіка, механізм, економічний механізм, організаційно-економічний механізм регулювання, машинобудівні підприємства.

Постановка проблеми. Регіональна економіка потребує переорієнтації підприємств машинобудівного комплексу на діяльність у сучасних умовах. Це, насамперед забезпечується, вивченням ринкової кон'юнктури, систематичним удосконалення організаційно-технічного рівня підприємств, забезпеченням високого ступеня соціального розвитку, перебудовою організаційних структур керування. Діяльність жодної виробничої системи неможлива без організаційно-економічного механізму господарювання, тобто система управління приводиться в дію організаційно-економічним механізмом, що зумовлює активність досліджень у цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методологічні та методичні проблеми функціонування сучасної економіки в цілому та різних її секторів досліджували вітчизняні та зарубіжні фахівці, а саме: О.М. Азарян, Н.О. Бабенко, П.Ю. Балабан, О.В. Березін, В.А. Гросул, С.І. Дугіна, П.С. Зав'ялов, С.М. Ілляшенко, Ф. Котлер, А.В. Куценко, М. В. Макарова, І. А. Маркіна, В. В. Нікішкін, В. І. Перебийніс, А.А. Садков, Л.Г. Саркісян, М.П. Сахацький, В.І. Топіха, О.О. Шубін, І.В. Юрко та ін. Проте, незважаючи на наявність вагомої наукової

бази стосовно розвитку економіки у тому числі і регіональної, питання розкриття сутності організаційно-економічного механізму управління діяльністю машинобудівних підприємств недостатньо відзеркалено в наукових дослідженнях.

Мета. Основною метою даної статті є розкриття сутності організаційно-економічного механізму управління та етапів його побудови, що при використанні сприятиме підвищенню ефективності роботи суб'єктів господарювання машинобудівної сфери.

Матеріали і результати дослідження. Сучасна організація представляє собою сукупність складних соціально-економічних систем, що функціонують в умовах безперервно мінливого зовнішнього середовища, що є, в свою чергу, постійним джерелом можливостей і загроз для розвитку підприємств. Відносно стабільні правила, методи і технології, які позитивно зарекомендували себе у швидко мінливих умовах минулого, перестають бути адекватними у сучасних умовах розвитку підприємства, що обумовлює необхідність пошуку нових підходів до організаційного розвитку. У вирішенні проблеми зростання конкурентоспроможності вітчизняного машинобудівного комплексу питання підвищення ефективності підприємства займають центральне місце. Перед українськими машинобудівними підприємствами постає проблема розробки та практичного використання механізмів управління залежно від стратегічних цілей розвитку регіону, впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

В економіку поняття механізму надійшло з техніки, оскільки виникла необхідність описати соціальні та виробничі процеси в їх взаємодії. У даній аналогії важливим була можливість здійснення руху, виграшу в зусиллі, переміщенні, використанні енергетичних ресурсів для отримання позитивного ефекту. Прототипи простих механізмів, запозичених із механіки (важіль, похила площина, шарнір та ін.), в економіці утворили групу відповідних інструментів, які входили до складу механізму.

В умовах ринкової економіки, змінилися методи господарювання та шляхи досягнення цілей підприємств, тому поняття «механізм» необхідно було переглядати та удосконалювати. С.І. Ожегов, Н.Ю. Шведова визначають механізм, як систему, пристрій, що визначає порядок якого-небудь виду діяльності [1]. За визначенням Борисова А.Б., механізм – це сукупність організаційних структур і конкретних форм і методів управління, а також правових норм, за допомогою яких реалізуються діючі в конкретних умовах закони, процес відтворення [2].

Сучасні економічні дослідження найчастіше використовують такі поняттями як «економічний механізм», «організаційно-економічний механізм» у складі «господарського механізму». На сучасному етапі ці механізми, рухаючись до трансформації технологічного укладу, економічних та соціально-політичних відносин, формують у розвинутих країнах ринкову економіку змішаного, постіндустріального типу [3].

Трийд О.М. також дотримується думки, що економічні механізми поділяються на: економічні; організаційно-економічні; організаційно - управлінські [4].

Економічний механізм розробляється і реалізується відповідно до вимог економічних законів, які відбивають об'єктивно існуючі, постійні, повторювані причинно-наслідкові зв'язки економічних явищ і процесів у сфері виробництва, розподілу і обігу (обміну) матеріальних благ і послуг.

Визначення механізму, як організаційно-економічного, характеризує його як організаційну систему, що являє собою «сукупність методів, принципів, правил, прийомів, використовуваних для виконання організаційно-економічних завдань» [5]. Цей механізм має забезпечувати оптимальний рівень функціонування організаційно-економічної системи.

Організаційно-економічний механізм, на думку Полозовата Т.В. та Овсяченко Ю.В., забезпечує функціонування і дію всіх елементів організаційно-економічної системи, а також організацію взаємодії між цими елементами для досягнення поставленої мети. Складові організаційно-економічної системи є в той же час складовими організаційно-економічного механізму даної системи, між якими він організує взаємодію.

Лисенко Ю. та Єгоров П. організаційно-економічний механізм визначають як систему формування цілей і стимулів, що дозволяє перетворювати в процесі трудової діяльності рух матеріальних і духовних потреб членів суспільства у рух засобів виробництва та його кінцевих результатів, спрямованих на задоволення платоспроможного попиту споживачів [6].

Транченко Л. В. стверджує, що «під організаційно-економічним механізмом управління... слід розуміти систему організації й управління, що включає певну сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, економічних та мотиваційних ме-

тодів, які мають специфічні особливості у конкретних умовах суспільного виробництва. Враховуючи ці особливості, суб'єкт управління, спираючись на економічні закони та застосовуючи економічні методи управління, узгоджує особисті інтереси з інтересами об'єкта управління (підприємства, цеху, бригади, окремого робітника)» [7].

На думку Актюлової О.П. організаційно-економічний механізм управління ефективністю підприємницьких структур можна розглядати в широкому і вузькому сенсі. У широкому сенсі організаційно-економічний механізм управління - це форма організації взаємодії учасників ринку, структур і відділів підприємства, внутрішніх бізнес - процесів, а також економічні методи та механізми забезпечення цієї взаємодії. У вузькому сенсі - це система організаційно-економічних заходів, що стосуються підвищення ефективності виробництва послуг, що означає наявність взаємопов'язаних організаційно-адміністративних та економічних заходів. Вибір організаційно-економічного механізму, його концепція залежать від обраних цілей розвитку та напрямків стратегічного розвитку регіону[8].

Узагальнюючи вище наведене, можна сказати, що існує три підходи до розкриття сутності організаційно-економічного механізму:

елементний, при якому механізм розглядається як організуюча система взаємозв'язків між структурними елементами;

функціональний, коли механізм розглядається як сукупність видів діяльності, спрямованої на досягнення визначеної мети;

процесний, коли механізм розкривається через дію з розв'язання проблеми, тобто як процес підготовки і прийняття рішень.

Відсутність однозначного визначення організаційно-економічного механізму регулювання дозволяє сформулювати своє бачення змісту даної категорії: організаційно-економічний механізм регулювання - це комплекс організаційних структур, спрямованих на створення конкурентних умов господарювання і зростання ефективності учасників соціально-економічних процесів (держава, регіон, ринок, галузь, підприємство).

Цей механізм повинен враховувати закономірності економічного розвитку, формувати оптимальну сукупність об'єктивних економічних форм власності, визначати взаємодію і взаємозалежність суб'єктів господарювання різних рівнів управління. Формування організаційно-економічного механізму регулювання полягає у визначенні конкурентних систем управління економічними процесами на промисловому ринку, який повинен бути спрямований на підвищення ефективності діяльності машинобудівних підприємств.

Аналіз економічної літератури, що містить трактування «організаційно-економічний механізм регулювання», дозволив зробити наступні висновки:

по-перше, зміна економічної та політичної ситуації в Україні веде до необхідності застосування

принципово нових підходів до управління та побудови нового організаційно-економічного механізму регулювання машинобудівних підприємств;

по-друге, відсутність реалізації стратегії розвитку регіону в сфері промисловості та занепаду машинобудівного комплексу негативно позначаються на розвитку даного сектора і характеризують механізм регулювання цією сферою як такий, що вимагає вдосконалення та адаптації до конкретних умов стратегічного розвитку регіону;

по-третє, промислові підприємства (машинобудівні) сильно залежні не тільки від регіональних та всеукраїнських ринків, але і від закордонних, зокрема російських та європейських, що посилює необхідність вдосконалення організаційно-економічного механізму, який підвищить їх конкурентоспроможність продукції і відповідно на зростання ефективності діяльності.

Основною функцією організаційно-економічного механізму є реалізація процесу організації та прийняття економічних рішень, які спрямовані на досягнення поставленої мети. Об'єктом впливу організаційно-економічного механізму є потенціал групи економічно споріднених підприємств, а кінцевою метою його функціонування – підвищення економічної ефективності використання потенціалу цих підприємств регіону.

При формуванні організаційно-економічного механізму, а також його основних елементів необхідно вирішити наступні завдання:

визначити цілі, завдання і принципи механізму управління;

визначити умови і фактори функціонування механізму управління;

визначити суб'єкти механізму управління;

сформувані об'єкти управління;

розробити методи, способи та інструменти управління;

визначити результат і розробити систему моніторингу результатів.

Цілями створення ефективного організаційно-економічного механізму управління можуть бути:

зростання капіталізації бізнесу;

отримання максимального прибутку;

підвищення конкурентних переваг;

збільшенні частки ринкового присутності.

На підставі цілей організації-економічного механізму і обраного напрямку стратегічного розвитку формуються параметри ефекту управління: результат, який повинен бути, досягнутим. Залежно від обраного напрямку розвитку, на мікрорівні відбувається ранжування цілей за ступенем важливості. Відповідно до цього ставляться основні завдання формування механізму управління підприємств:

оптимізація внутрішніх бізнес-процесів підприємства;

збільшення швидкості сприйняття інновацій;

облік факторів ефективності виробництва послуг при формуванні стратегічних і оперативних управлінських рішень;

максимальне використання ресурсів, розкриття потенціалу.

Виходячи з вищевикладеного при формуванні ефективного організаційно-економічного механізму регулювання діяльності машинобудівних підприємств регіону, необхідно визначити його етапи.

До етапів формування організаційно-економічного механізму регулювання машинобудівних підприємств регіону, належать:

1. Побудова системи управління. Визначення розміру геополітичної площі побудови системи управління організаційно-економічного механізму.

2. Вибір напрямків впливу організаційно-економічного механізму. Визначення характеристик (або природи) простору (на що буде спрямовано вплив організаційно-економічного механізму - розвиток, стимулювання, регулювання, тощо).

3. Оцінка факторів впливу на діяльність підприємств. Визначення факторів впливу та виявлення сили взаємозалежності факторів.

4. Вибір форм організації виробництва: спеціалізація або диверсифікація виробництва Цей етап має бути пов'язаний з вивченням ресурсної бази і потенційних споживачів, а також враховувати рівень безробіття, податкові відрахування, частка ринку даного продукту у регіоні, канали експорту.

5. Оцінка соціальних аспектів. Оцінка макро- і мікросоціальних аспектів формування. Визначається кількість підприємств, кількість робочих місць, рівень заробітної плати, очікуваний або існуючий прибуток.

6. Оцінка впливу організаційно-економічного механізму. Визначення точок впливу організаційно-економічного механізму.

7. Розробка норм, правил, процедур. Визначення організаційної структури системи управління та регламентів з виділенням зон відповідальності.

8. Оцінка ефективності організаційно-економічного механізму Визначення ефективності функціонування суб'єктів машинобудівних підприємств. Дохід інвесторів, власників надр Прибуток, рентабельність, частка ринку, експорт, вартість компанії

Організаційно-економічний механізм регулювання діяльності машинобудівних підприємств на промисловому ринку виступає однією з головних ланок ефективного економічного розвитку регіону.

Висновки. Узагальнено визначення понять «механізм», «економічний механізм», «організаційно-економічний механізм». Запропоновано удосконалене визначення «організаційно-економічного механізму» і визначено його місце у господарському механізмі регулювання діяльності підприємства регіону. Виділено структурні елементи організаційно-економічного механізму. Визначено основну функцію, мету і об'єкт впливу організаційно-економічного механізму. Подальшим напрямом вдосконалення дослідження є визначення характеристик організаційного механізму регулювання управлінської діяльності, його методів, інструментів, па-

раметрів, що сприятимуть підвищенню ефективності управлінських рішень.

Література

1. Ожегов, С.И.; Шведова, Н.Ю. Толковый словарь русского языка/Издательство: ИТИ Технологии; Издание 4-е, доп.: -М 2006 г. - с.944
2. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. — М.: Книжный мир, 2003. — 895 с.
3. Поленчук В.М., Наумов О.Б. Економічний механізм розвитку підприємств у історичному досвіді ринкових трансформацій/ Поленчук В.М., Наумов О.Б.//Економічні інновації. Випуск 45: Українське Причорномор'я в національних і міжнародних координатах розвитку: стратегія та тактика виробничо-господарських систем. Збірник наукових праць. — Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2011. — С. 189- 196
- 4.Тридід О.М. Організаційно-економічний механізм стратегічного розвитку підприємства: Монографія. — Х.: Вид. ХДЕУ, 2002. — 364 с.
5. Смирнов Э.А. Основы теории организации. — М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998.-376с.
6. Лисенко Ю. Організаційно-економічний механізм управління підприємством / Ю. Лисенко, П. Єгоров // Економіка України. — 1997. - № 1. — С.86-87.
7. Транченко Л.В. Проблеми удосконалення організаційно-економічного механізму управління підприємством [Текст] / Л.В. Транченко, Л.О. Баластрик // Теоретичні та прикладні питання економіки. зб. наук. праць — Вип. 7. — К.: Київський університет, 2005. — С. 188—195.
8. Актёлова О. П. Формирование организационно-экономического механизма управления[Текст] /Актёлова О. П.// IX Всероссийская научно-техническая конференция с международным участием, посвященная 385-летию со дня основания г. Красноярска.

References

1. Ozhegov, S.I.; Shvedova, N.Iu. *Tolkovyi slovar' russkogo iazika/Izdatel'stvo: IPI Tekhnologii; Izdanie 4-e, dop.: -M 2006 g. - s.944*
2. Borisov A.B. *Bol'shoi ekonomicheskii slovar'*. — M.: Knizhnyi mir, 2003. — 895 s.
3. Polenchuk V.M., Naumov O.B. *Ekonomichnii mekhanizm rozvitku pidpriemstv u istorichnomu dosvidi rinkovikh transformatsii/ Polenchuk V.M., Naumov O.B.//Ekonomichni innovatsii. Vipusk 45: Ukrain's'ke Prichornomor'ia v natsional'nikh i mizhnarodnikh koord-natakh rozvitku: strategiiia ta taktika virobничo-gospodars'kikh sistem. Zbirnik naukovikh prats'*. — Odesa: Institut problem rinku ta ekonomiko-ekologichnikh doslidzhen' NAN Ukraini, 2011. — S. 189- 196
- 4.Trivid O.M. *Organizatsiino-ekonomichnii mekhanizm strategichnogo rozvitku pidpriemstva: Monografiia*. — Kh.: Vid. KhDEU, 2002. — 364 s.
5. Smirnov E.A. *Osnovi teorii organizatsii*. — M.: Audit, IuNITI, 1998.-376s.
6. Lisenko Iu. *Organizatsiino-ekonomichnii mekhanizm upravlinnia pidpriemstvom / Iu. Lisenko, P. Egorov // Ekonomika Ukraini*. — 1997. - № 1. — S.86-87.
7. Tranchenko L.V. *Problemi udoskonalennia organizatsiino-ekonomichnogo mekhanizmu upravlinnia pidpriemstvom [Tekst] / L.V. Tranchenko, L.O. Balastrik //*

Teoretichni ta prikladni pitannia ekonomiki. zb. nauk. prats' — Vip. 7. — K.: Kiivs'kii universitet, 2005. — S. 188—195.

8. Aktelova O. P. *Formirovanie organizatsionno-ekonomicheskogo mekhanizma upravleniia[Tekst] /Aktelova O. P.// IKh Vserossiiskaia nauchno-tehnicheskaiia konfe-?entsiia s mezhdunarodnym uchastiem, posviashchennaia 385-letiiu so dnia osnovaniia g. Krasnoirska.*

Шкода Н.П. Определение и этапы формирования организационно-экономического механизма

В статье рассмотрены определения механизма. Обобщены понятия различных экономистов об экономическом механизме и организационно экономическом механизме. Обобщены основные признаки определения организационно - экономического механизма. Уточнена сущность понятия организационно - экономического механизма регулирования. Рассмотрены функции и объекты экономического механизма. Определена взаимосвязь между направлениями организационно - экономического механизма и задачами формирования механизма управления предприятием. Представлены этапы формирования организационно - экономического механизма регулирования машиностроительных предприятий.

Ключевые слова: региональная экономика, механизм, экономический механизм, организационно - экономический механизм регулирования, машиностроительные предприятия.

Shkoda N. Determination and stages of forming of the organizational-economic mechanism

In article determinations of the mechanism, the economic mechanism and organizationally the economic mechanism were considered. The main signs of determination organizationally - the economic mechanism were generalized. Advanced determination of "the organizational and economic mechanism" are offered and its place in an economic mechanism of the enterprises was determined. Structural elements of the organizational and economic mechanism were allocated. The analysis and conclusion on the economic literature, "the organizational and economic mechanism of regulation" containing treatments i was given. Functions and objects of the economic mechanism were considered. The interrelation between the directions organizationally - the economic mechanism and tasks of forming of the controlling mechanism the enterprises was determined. Forming stages organizationally - the economic mechanism of regulation of machine-building enterprises are provided.

Keywords: regional economy, mechanism, economic mechanism, organizationally - economic mechanism of regulation, machine-building enterprises.

Шкода Надія Павлівна – асистент кафедри «Облік і аудит», Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Рецензент: Чиж В.І. - доктор економічних наук, професор, завідувача кафедрою обліку і аудиту Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Луганськ, Україна.

Статья подана 20.12.2013